

DSB KGB LSD DOS WWW ABC

JFK CIA FBI NLP

GUU GUA ASF NLD...

ASF/Aspergers Syndrom og unge i uddannelse

Christian A. Stewart-Ferrer

Aut. psykolog^(AU; PN/SM); cand.mag. ^(KU), Dip.Ed. ^(UVM)
Klinisk sexolog ^(DACS)
Specialist og supervisor^(DP & AU) i klinisk børne- og ungdomspsykologi
Specialist og supervisor^(DP & AU) i psykoterapi
Gæsteforsker – Forskningsenh. f. Almen Lægelig Praksis – Syddansk Universitet

Privat praksis: **Tidens Psykologer** – Vestergade 19 – 5000 Odense C
Autist (Aspergers Syndrom) + ADHD'er

Christian A. Stewart-Ferrer
"Hvis psykologi skal have nogen værdi, må det være at hjælpe børn med særlige behov".
(Lightner Witmer, 1867-1956)

1

TID

2016

- **Tidens Psykologer** (Privat praksis)
 - Terapi (individuel, par, familie-) [børn, unge, voksne]
 - Rådgivning, supervision og 'konsultativt arbejde',
 - Tidl: Udredninger, primært i f.t. ASF og beslægtede tilst.

2010

- **S-PPR** (Odense Kommune)
 - 'Konsultativt arbejde' (pæd. personale og forældre) i f.t. ASF og lign.
 - Individuel terapi (børn og unge) i f.t. ASF og lign.
 - Udredninger, primært i f.t. autismespektrumforstyrrelser (ASF) og beslægtede tilstande
 - Specialisleverancer for VISO (Socialstyrelsen)

2007

- **Socialforvaltningen** (Børn og Unge) + **PPR** (Nordfyn)
 - Rådgivning og supervision (socialrådgivere og psykologer)
 - Børnepsykologiske undersøgelser, også i f.t. ASF
 - 'Konsultativt arbejde' (pæd. personale og forældre)
 - Individuel terapi (børn og unge) + familierapi

2004

- **Familiehus + Socialforv.** (Odense Kommune)
 - Familierapi • Individuel terapi (børn og unge)
 - Børnepsykologiske undersøgelser
 - Forældrekompetenceundersøgelser

2003

- **PPR** (Odense Kommune)
 - 'Konsultativt arbejde' (pæd. personale og forældre)
 - Udredninger

1994

- **Bagsværd Kostskole og Gymnasium**
 - Lektor i latin, engelsk, oldtidskundskab og psykologi
 - Arbejde med elever med **eksamsangst**

1992

- **Nykøbing Katedralskole** (Falster)
 - Adjunkt i latin, engelsk og oldtidskundskab

Undervisning og supervision

Allorlik (Nuuk)

- kognitiv par- og familierapi i f.t. rusmidler

Komponent (Komm. Udvikl. - og stb. COK)

- [samme]

Alkoholbehandlingen (Odense)

- [samme]

Dansk Psykolog Forening

- Skolefobi og PDA

Specialistudd. f. psykologer

- Autismespektret

SIKON (Odense)

- ASF
- -, konsidentitet og seksualitet
- - og trauma
- - og ICD-11
- - og parforhold
- - og kommunikation
- - og konflikthåndtering
- - (m.m.)

Skivekonferencer

- [samme]

(Div. konferencer, skoler, bo-steder, socialforvaltninger, PPR, faglige foreninger m.m.)

- ASF (+)
- OCD
- Skolefobi og PDA
- Borderline / personlighedsforstyrrelser
- Kognitiv terapi
- Kriminalpsykologi
- (m.m.)

"Hvis psykologi skal have nogen værdi, må det være at hjælpe børn med særlige behov".
(Lightner Witmer, 1867-1956)

- **1896:** Åbner **Verdens første PPR:** Psykologisk Klinik ved U.Penn., hvor der arbejdes med børn med særlige behov og at rådgive uddannelsesfolk om dem.
- **1908:** Åbner to private kostskoler for børn med særlige behov i Pennsylvania.
- **1914:** Åbner verdens første tale-/høre-pædagogiske klinik.

Christian A. Stewart-Ferrer
"Hvis psykologi skal have nogen værdi, må det være at hjælpe børn med særlige behov".
(Lightner Witmer, 1867-1956)

2

Formiddagens formål:

1:

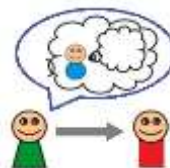
At vide mere **om** mennesker med ASF

2:

At kunne 'tænke **som**' mennesker med ASF

3:

At kunne fortælle **andre**, hvordan man oplever verden, hvis man er et menneske med ASF

3

Christian A. Skovdahl-Fennel
Hvad betyder det at være menneske?

3

Mennesker, der har krydset min vej ...

- Der må GERNE løbende komme **indre billeder** i dag!
- Der må GERNE løbende komme **erkendelser** i dag.
("Gud, så var det DÉT, der var på færde med ham drengen sidste år!")
- I må GERNE i al diskretion komme i tanker om 'eksterne cases'
(= min søsters yngste datter; etc.)
- Det er ikke usædvanligt, at man i dagens løb bliver opmærksom på, at man har mødt flere mennesker med ASF, end man var bevidst om før i dag ...

4

Christian A. Skovdahl-Fennel
Hvad betyder det at være menneske?

4

"What, exactly, is the function of a rubber duck?"

(Arthur Weasley)

Neurotypiker (NT'er):

Person med ikke-autistisk hjerneudvikling

– "normal" (?! 😊🧐)

5

Christian A. Skovdal-Fennel
Hvad betyder det at være neurotypisk?

5

ASF I

- forståelse af og samspil med andre

6

Christian A. Skovdal-Fennel
Hvad betyder det at være neurotypisk?

6

Det, vi springer over (tidmangel) ...

[Victor Borge:] "That was the last chord of the National Anthem. That saves us from standing up."

"And **that** was the last chord of 'Aida'. **That** saves us a whole evening!"

MEN: se www.autismepsykologen.dk

7

7

ICD-11 (forventes aktiv i DK ca. 2025!) og ASF:

"WHO-Triaden"

[Dyaden]

Kommunikation/ socialt samspil:

- Afstemthed
- Gensidighed
- Non-verbalitet
- Relationer

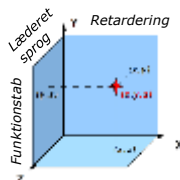
Anderledes

Repetitivitet/ fokus:

- Stereotypier
- Rigiditet
- Rutinetrang
- Særinteresser
- Sensoriske anomalier

Anderledes

"Qualifiers":

Anderledes

Spør tidligt i livet

NB: Mulig "sløring" med store indre omkostninger!

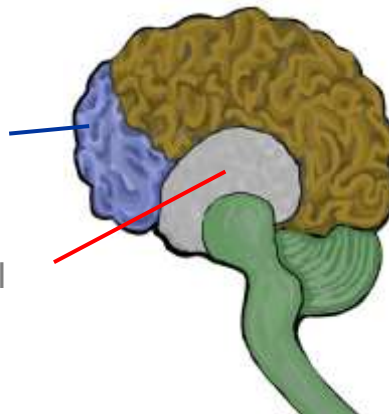
8

8

Hvordan ved man, hvad der 'sker' i andre?

To systemer:

- ét, der indebærer kognitiv perspektivtagning;
- ét, der indebærer "emotional smitte" – affektiv resonans.

(Shamay-Tsoory et al., 2009 – *Brain* 2009; 132; 617–627)

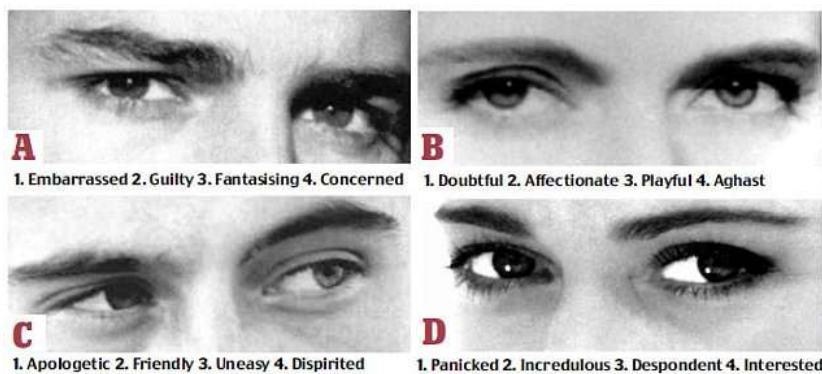
9

Christian A. Schatzl-Fennel
"What's behind a third reading?"
What's behind a third reading?

9

"Eyes Test"

TEST 2: WHAT MOODS DO THESE EYES REVEAL?

10

Christian A. Schatzl-Fennel
"What's behind a third reading?"
What's behind a third reading?

10

At "læse" følelser i ansigter

- Ikke-autister "**mærker**" automatisk – direkte – hvad andre føler, når de ser et sæt øjne + omgivelser. Amygdala aktiveres. ("**Resonans**")

"In the non-autistic group, the [brain] areas activated included the left amygdala. In the participants with ASDs, the amygdala was not activated at all, and other areas ... were activated more strongly than in the control participants."

- Autister er nødt til at afkode udtrykket som en **grafik-fil!** Amygdala aktiveres ikke!

"... the ASD participants were not engaging with the faces as emotional stimuli. Their reliance on [other] brain areas ... meant that they were treating the task as a kind of face recognition, i.e. they were assessing the emotional expressions in an atypical, 'non-emotional' way."

(Baron-Cohen et al., 1999 - *European Journal of Neuroscience*, Vol. 11, pp. 1891-1898)

(Gallese, V., Keysers, C., & Rizzolatti, G. (2004). A unifying view of the basis of social cognition. *Trends in Cognitive Sciences*, Vol. 8 (9), 396-403.)
 (Kern, C.E. (2008). Dualism Redux in Recent Neuroscience. *Review of General Psychology*, Vol. 12 (2), 205-214.)
 (Wicker, B., Keysers, C., Plailly, J., Royet, J.-P., Gallese, V., & Rizzolatti, G. (2003). Both of Us Disgusted in My Insula *Neuron*, Vol. 40, 655-664.)
 (Minio-Paluello et al., 2009 - *Biological Psychiatry*, 65, 55-62)
 (Smith, 2009 - *J Autism Dev Disord* (2009) 39:1747-1748)

11

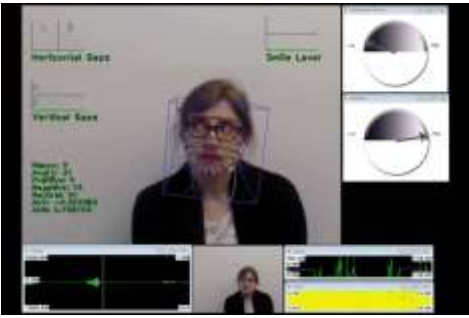
Christian A. Sørensen-Fennel
 "Hvad betyder det for dig?"
 "Hvad betyder det for dig?"

11

At "læse" følelser i ansigter

Fra Ekman, P. (2007). *Emotions Revealed*. 2nd Ed.
 Se www.paulekman.com

12

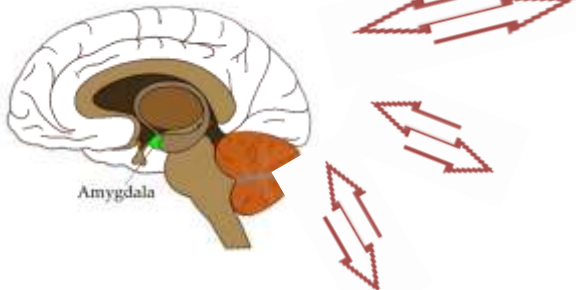
Christian A. Sørensen-Fennel
 "Hvad betyder det for dig?"
 "Hvad betyder det for dig?"

12

Intime relationer:

'Normalt': Hvad de dybereliggende hjernestrukturer også bruges til:

Modtage og sende, bl.a.

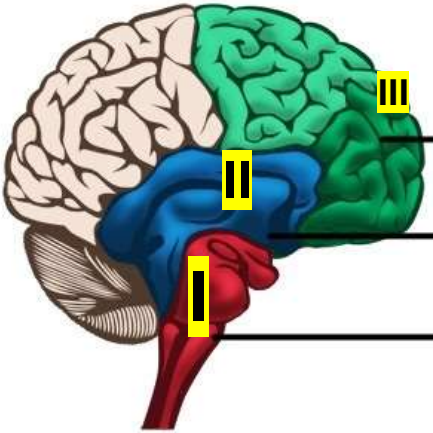
- registrering af mulig erotisk/romantisk interesse hos andre ...
- ... OG af friendzone'ing!

13

Christian A. Sørensen-Fennel
Hvad betyder det at være menneske?
Hvad betyder det at være menneske?

13

Standard-hjernen

Analytisk hjerne
Tanker, logik, struktur, planlægning, viden, retfærdighed, sandhed ...

Socio-emotional hjerne
Føle, relationer, hierarkier, forbundethed; fornemme sig selv, andre, situationer ...

Reptil-hjerne
Overleve - sult, tørst, varme, forplantning ...

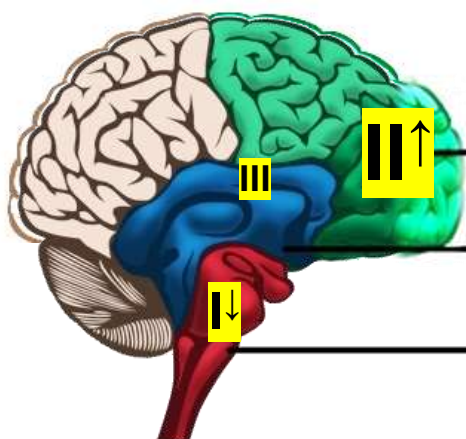
14

Christian A. Sørensen-Fennel
Hvad betyder det at være menneske?
Hvad betyder det at være menneske?

14

ASF-hjernen

‘Anderledes’ arbejdsfordeling i hjernen

Analytisk

Tanker, logik, struktur, planlægning, viden, retfærdighed, sandhed ...

Socio-emotionel hjerne

Føle, relationer, hierarkier, forbundethed; fornemme sig selv, andre, situationer ...

Reptil-hjerne

Overleve - sult, tørst, varme, forplantning ...

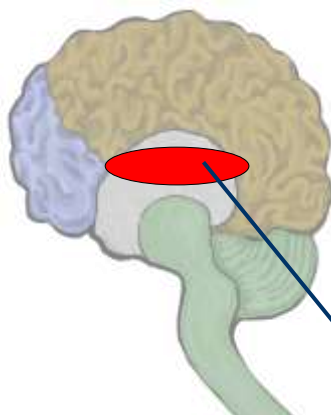
15

Christian A. Skovdal-Fennel
Hvad betyder det at være menneske?

15

Kort sagt: ASF'ere har mindre adgang til hjernens føle-og-samskille-rettede 'flok-moduler' (herunder Radaren for Følelser og Samspil)...

Socio-emotionel hjerne

Føle, relationer, hierarkier, forbundethed; fornemme sig selv, andre, situationer ...

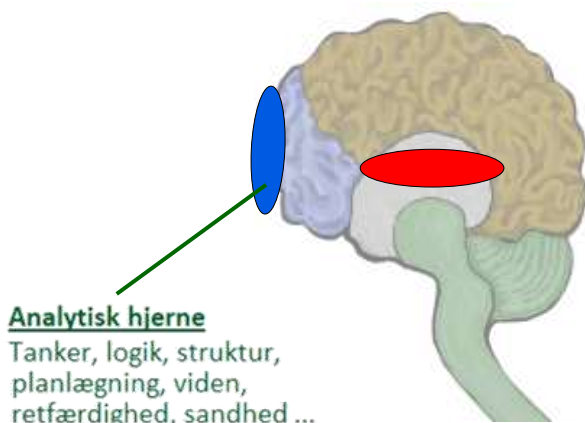
16

Christian A. Skovdal-Fennel
Hvad betyder det at være menneske?

16

... men styres mere af, og er meget **afhængige** af, hjernens 'tænke-moduler' – og af, at disse moduler har de oplysninger, der skal bruges!

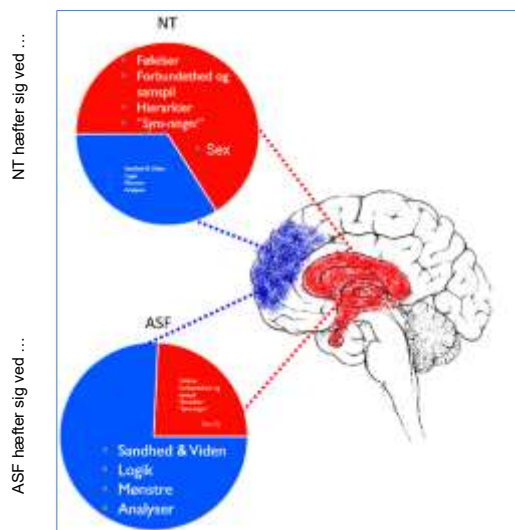
17

Christian A. Skovitz-Fennel
World Academy of Artistic Sciences
Member of the International Association of Artistic Sciences

17

'Filtre' på verden

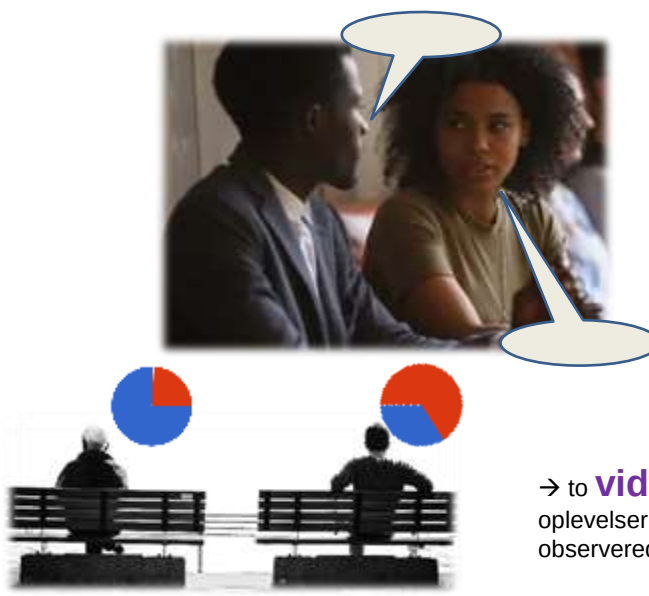
18

Christian A. Skovitz-Fennel
World Academy of Artistic Sciences
Member of the International Association of Artistic Sciences

18

‘Filtre’ på verden

→ to **vidt** forskellige oplevelser af, hvordan den observerede samtale forløb!

19

Christian A. Stewart-Ferrari
Hvad betyder en filmdialog?
Hvad betyder en dialog?

19

Kommunikation

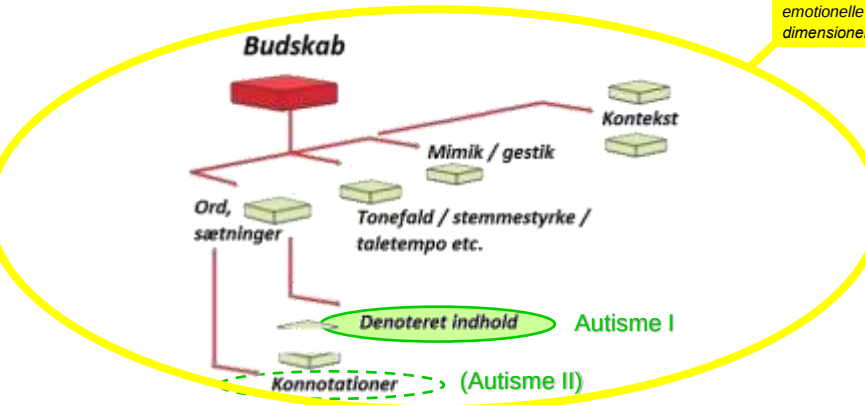
Analyse: Maja Toudal & Christian A. Stewart-Ferrari
(psykolog, AS) (psykolog, AS)

■ NT-Form: **Multimediekommunikation**

- Sker i en "limbisk ramme":

	Rangforskæl	
Nærhed	+	Uafhængighed
	Forbundethed	

"Socio-emotionelle dimensioner"

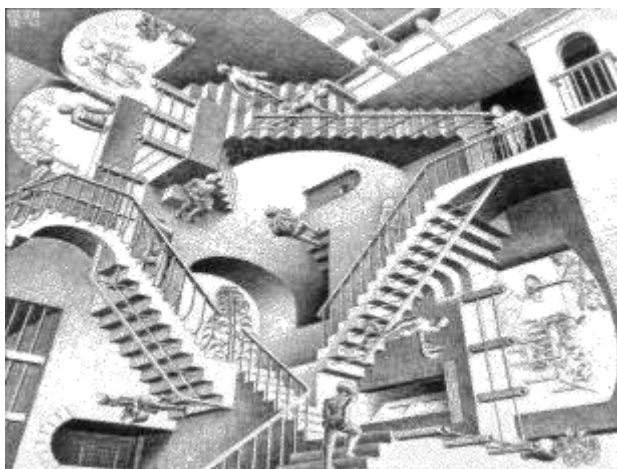

20

Christian A. Stewart-Ferrari
Hvad betyder en filmdialog?
Hvad betyder en dialog?

20

ASF i en NT-verden *ser derfor sådan ud:*

21

Christian A. Sørensen-Fennel
Helse og Sundhed i NT-verden
Helse og Sundhed i NT-verden

21

ASF 2

- forståelse af og samspil med én selv

22

Christian A. Sørensen-Fennel
Helse og Sundhed i NT-verden
Helse og Sundhed i NT-verden

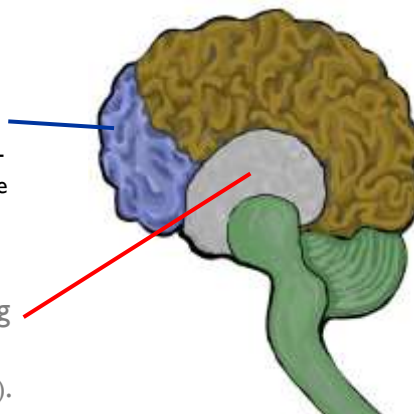

22

Hvordan ved man, hvad der 'sker' i .. **én selv**?

To systemer:

- ét, der indebærer kognitiv egen-perspektiv-tagning (selv-analyse, bl.a. baseret på observation af egne reaktioner og egen adfærd);
- ét, der indebærer registrering og fortolkning af fysio-emotionel aktivitet hos **én selv** (interoception).

(Efter: Shamay-Tsoory et al., 2009 – Brain 2009; 132: 617–627)

23

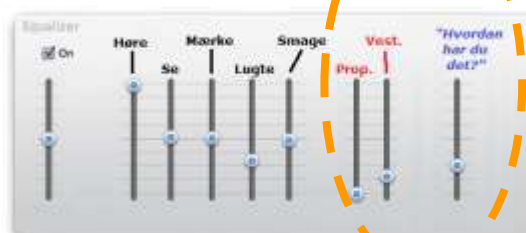
Christian A. Skovdal-Fennel
Hvad betyder det at være
Hvad betyder det at være

23

ASF: Den 'skæve' sanseprofil

- Kan være **overfølsom** på en eller flere **sanser** (kan se "hysterisk" ud udefra) – fx.:
 - Bliver måske generet af (høje) **lyde**
 - Bliver måske generet af stærkt **lys**
 - Bryder sig måske ikke om at blive **rørt**, give hånd, få knus ...
- Kan virke **underfølsom** på andre områder ("Lugter brændt? Nåh, det er vist min hånd på kogepladen")

94.4% af voksne ASF'ere har massiv sanseanomali.
Crane, L., et al. (2009)
autism, 2009, Vol 13(3) 215–228

24

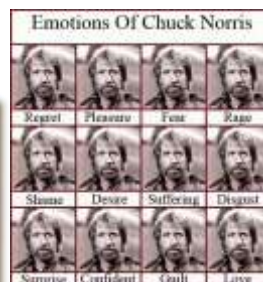
Christian A. Skovdal-Fennel
Hvad betyder det at være
Hvad betyder det at være

24

At mærke – *sig selv!*

”Hvordan har du det?”

25

Christian A. Skovdal-Fennel
"What is right?" is right!
"What is right?" is right!

25

Mønster-analytiker >< "FORNEMMER":

(efter Baron-Cohen et al., *passim*)

ASF

■ Mønster-analytiker

■ LIVSverdier – "Valuta":

- Sandhed & Viden
- Logik
- Systemer
- Analyser

■ Vi er sammen *om noget*

■ "What is right?"

NT

■ Fornemmer

■ LIVSverdier – "Valuta":

- Følelser
- Samspil
- Hierarkier
- "Syns-ninger"

■ Vi er sammen

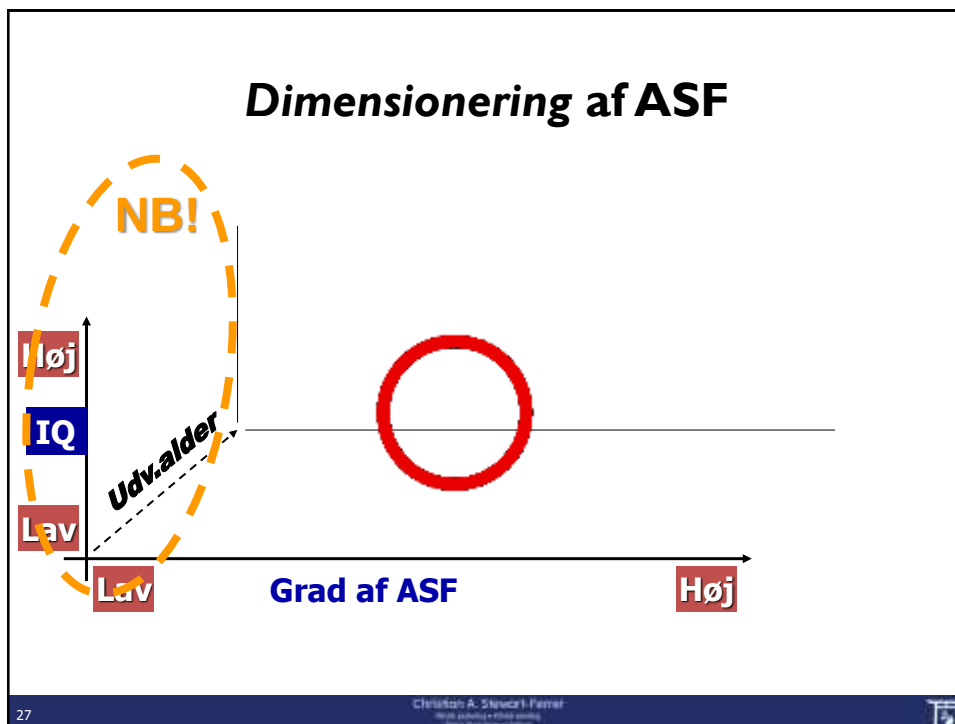
■ "Who is right?"

26

Christian A. Skovdal-Fennel
"What is right?" is right!
"What is right?" is right!

26

27

28

'Normalt': Delvis autopilot

29

Christian A. Sørensen-Ferrari
 "Hvad betyder det at være normal?"
 (Hvad betyder det at være normal?)

29

'Filtre' på – én selv! 'Normalt'

30

Christian A. Sørensen-Ferrari
 "Hvad betyder det at være normal?"
 (Hvad betyder det at være normal?)

30

'Filtre' på – én selv! ASF!

'Fornemmet' identitet, bl.a. via fornemmet køn og seksualitet

31

Christian A. Sørensen-Fennel
Hvad betyder det at være LGBTQ+?

31

'Filtre' på – én selv!

Risiko-felter:

- **Identitetsprobl., selvværdsprobl. og isolation, fordi man ...**
 - måske ikke har en klar fornemmelse af ens køn som identitetsfaktor,
 - måske ikke har en entydig oplevelse af seksuel tiltrækning,
 - (eller måske ikke oplever seksuel tiltrækning/lyst overhovedet ['aseksualitet']),
 - og derfor føler sig forkert/defekt (igen!),
 - og af den grund holder sig fra andre
 - (eller evt. bliver udstødt af andre).

70% af ASF'ere identificerer sig ikke som heteroseksuelle.
(George, R., & Stokes, M. A. (2018). Sexual Orientation in Autism Spectrum Disorder. *Autism Research*, 11, 133-141.)

27% af ASF'ere identificerer sig ikke som ciskønnede.
(George, R., & Stokes, M.A. (2018). Gender identity and sexual orientation in autism spectrum disorder. *Autism*, 22(8), 970-982.)

11% af mennesker med kønsinkongruens har en ASF-diagnose.
(Kallitsounaki, A., Williams, D.M. Autism Spectrum Disorder and Gender Dysphoria/Incongruence. A Systematic Literature Review and Meta-Analysis. *J Autism Dev Disord* (2022). <https://doi.org/10.1007/s10803-022-05517-y>)

32

Christian A. Sørensen-Fennel
Hvad betyder det at være LGBTQ+?

32

'Filtre' på – én selv ..?

ASF

What does that mean?

That the Matrix can't tell you who you are.

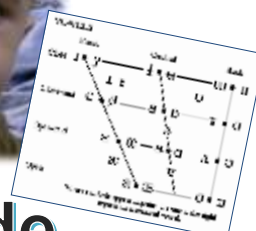
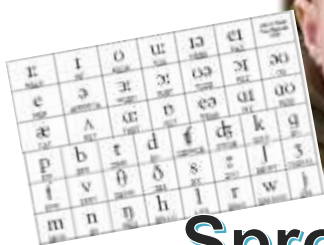
33

Christian A. Spector-Fennel
PhD in Psychology & Clinical Linguistics
PhD in Linguistics & Education

33

So – what's a nice autistic boy like you doing in a world like this?

Sproglyde ...

34

Christian A. Spector-Fennel
PhD in Psychology & Clinical Linguistics
PhD in Linguistics & Education

34

tegn/symboler

Martin-Buber-Schule
Sachsenhausen
Frankfurt am Main
(Sydtyskland)

35

Christian A. Skovitz-Fennel
"Hvad betyder det for dig?"
Hvad betyder det for dig?

35

Traumer

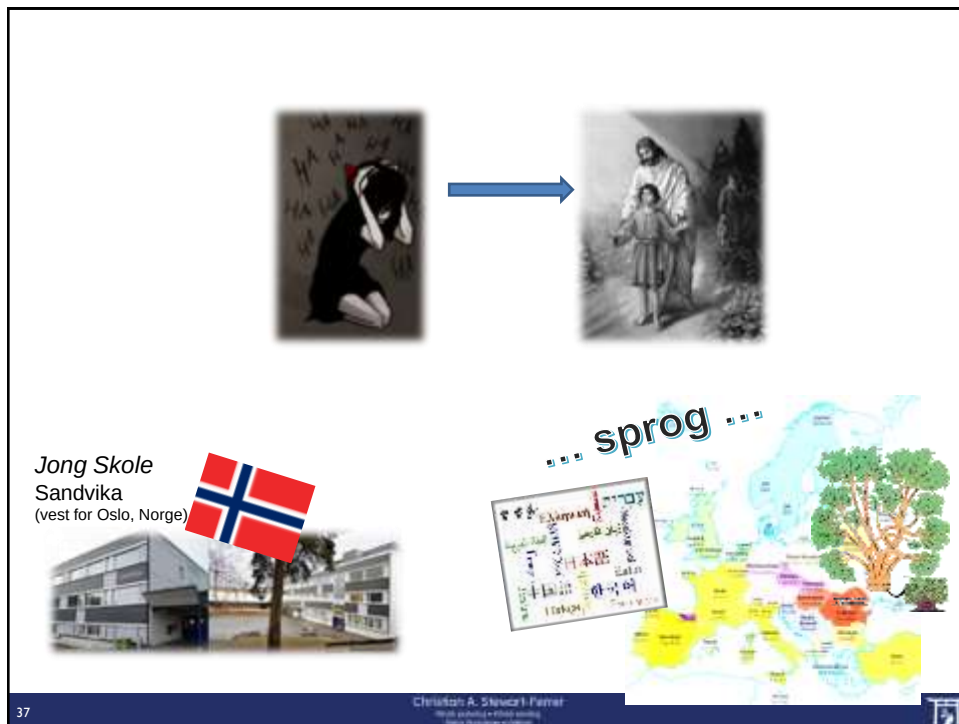
- Mobning i tidl. skole?
- Voksensvigt i tidl. skole?
- "Kur": Samme som for soldater!
- (EMDR, SE, TFT ...)

36

Christian A. Skovitz-Fennel
"Hvad betyder det for dig?"
Hvad betyder det for dig?

36

Jong Skole
Sandvika
(vest for Oslo, Norge)

sprog

37

Christian A. Skjæveland-Færrel
Høst 2022 - 2023
Høst 2022 - 2023

37

Rygaards Franske / Katolske Skole – Hellerup
(Nord for København)

SUMMARIZE

SUMMARIZE means to retell the major ideas or events in a text in your own words. It is much shorter than the original.

38

Christian A. Skjæveland-Færrel
Høst 2022 - 2023
Høst 2022 - 2023

38

Metropolitan-skolen (12. årh.)

DISCIPLINA SOLLERTI FINGITUR INGENIUM

39

39

Down time (hviletid)

- Når man kommer hjem fra skole/arbejde
 - (+ transport!).
- Mindst en time
- Valgfri aktivitet
 - Ofte på eget værelse – alene
 - Computer el.lign.
- Ikke krav om at skulle sidde og snakke med andre
 - - selv om forældre/familie gerne vil ...

40

40

Tekstanalyse = "Gerningsmands-profilering"!

- Psykologisk profil af hovedpersonen:
 - Hvem "er" han (personlighedsmæssigt)?
 - Hvordan blev han det (formet af oplevelser)?
 - Hvordan har bipersoner medvirket til at forme hovedpersonen?
- Evt. psykologisk profil af vigtigste bipersoner
- Evt. psykologisk profil af forfatteren:
 - Hvilke Temaer ser han/hun ud til at være optaget af?
 - Temaer: Check især tekstens *titel* og *slutning*
 - Aktuell tekst i relation til andre tekster
 - Aktuell tekst i relation til kendt livshistorie

41

Christian A. Skovdahl-Fennel
 "Hvad er det for en tekst?"
 "Hvad er det for en tekst?"

41

"Detalje-fiksering"?

- Realitet: **ASF'ere vil gerne have detaljer og præmisser på plads, før vi begynder at beregne helheden.**
- **Det hedder "grundighed" ;-)**

42

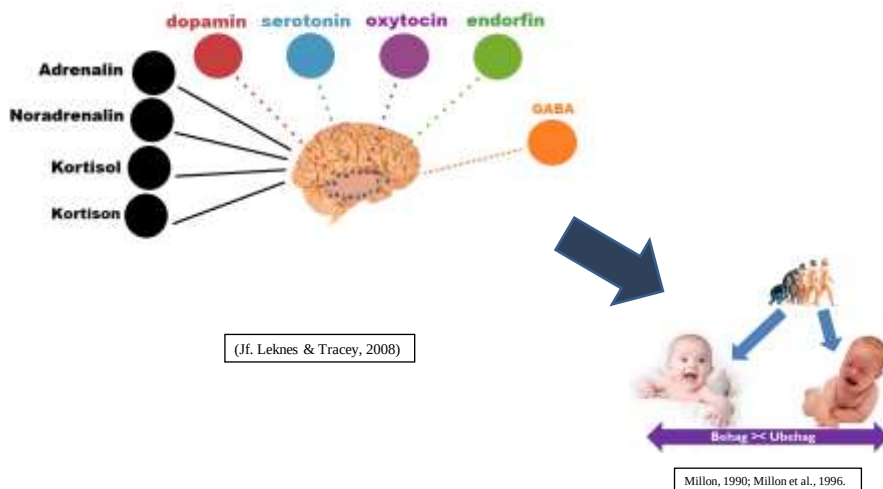
Christian A. Skovdahl-Fennel
 "Hvad er det for en tekst?"
 "Hvad er det for en tekst?"

42

Motivation:

"Hvad er de fire ting, der gør os lykkelige?"

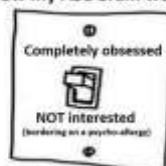
43

43

Motivation – ASF

How my ASF brain works:

44

44

Motivation – NT-style

45

Christian A. Skovitz-Fennel
© 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022

45

- Retsvidenskabeligt Institut
- (Københavns Universitet)

46

Christian A. Skovitz-Fennel
© 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022

46

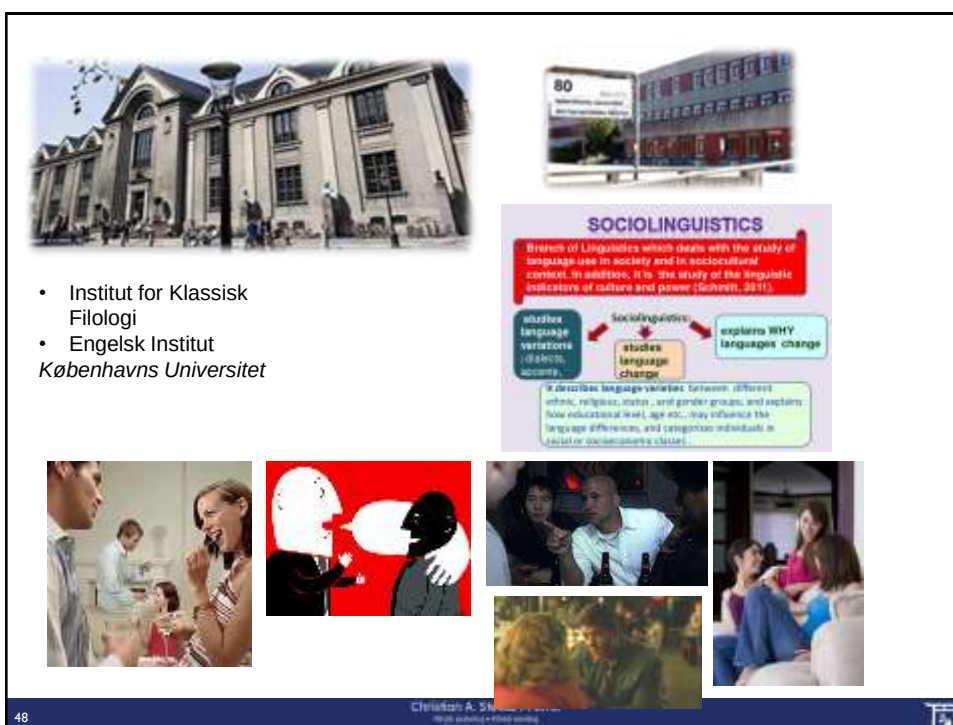
- Institut for Klassisk Filologi
- Engelsk Institut

Københavns Universitet

B.A. → cand.mag.

Christian A. Sørensen
MSc in Linguistics & Applied Linguistics
MSc in Linguistics & Applied Linguistics

47

- Institut for Klassisk Filologi
- Engelsk Institut

Københavns Universitet

SOCIOLINGUISTICS
Branch of Linguistics which deals with the study of language use in society and in sociocultural context. In addition, it is the study of the linguistic indicators of culture and power (Schmidt, 2011).

studies language variations / dialects / accents

Sociolinguistics

studies language change

explains WHY languages change

It describes language variation between different ethnic, religious, social, and gender groups, and explores how educational level, age etc., may influence the language differences, and categorizes individuals in social or sociolinguistic classes.

Christian A. Sørensen
MSc in Linguistics & Applied Linguistics
MSc in Linguistics & Applied Linguistics

48

- Nykøbing Katedralskole
- (Falster)

49 Christian A. Skovdahl-Fennel

49

Det autistiske perspektiv

"Meget af tiden føler man sig som en antropolog på Mars." (Temple Grandin)

50 Christian A. Skovdahl-Fennel

50

- Bagsværd
Kostskole
- (København)

51

Christian A. Skovt-Perret
Hvad betyder det at være lærer?

51

Danmarks Pædagogiske
Universitet
(nu en del af Aarhus
Universitet)

(Aut.)

(Specialist)

(Specialist)

B.A. →
cand.pæd.psych.

52

Christian A. Skovt-Perret
Hvad betyder det at være lærer?

52

SYMPTOMER OG DIAGNOSER

53

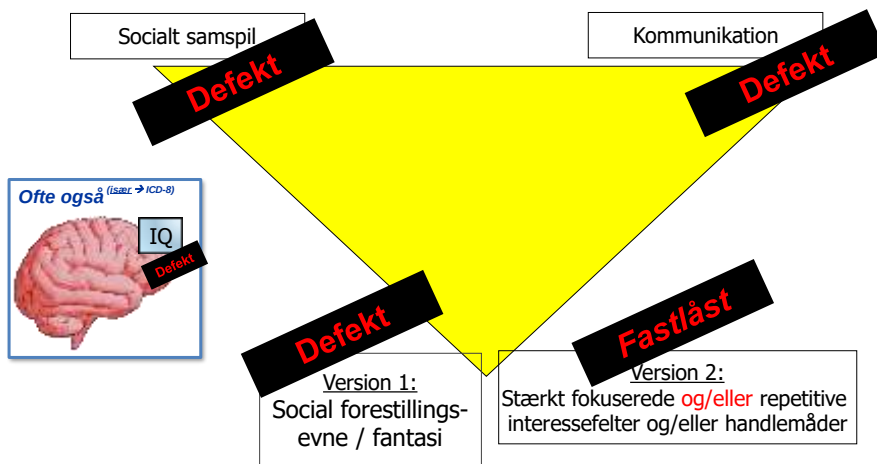
Christian A. Skovitz-Fennel
Helse psykolog i Helse Vest
Helse Vestregionen

53

Den 'gamle' autisme-forståelse → ICD-10

"Wings Triade"

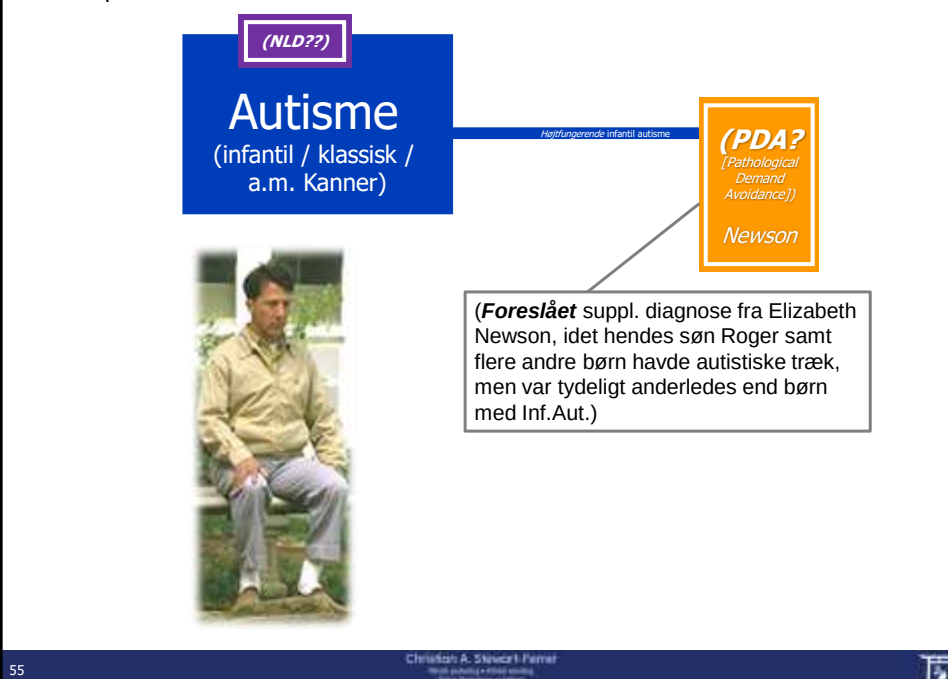
54

Christian A. Skovitz-Fennel
Helse psykolog i Helse Vest
Helse Vestregionen

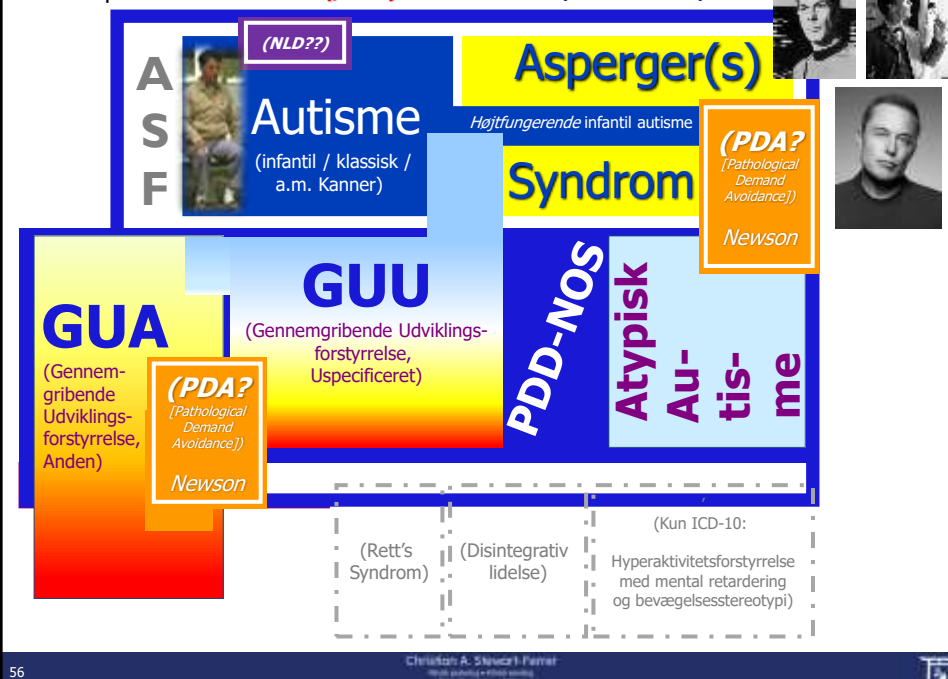
54

Autismespektret 1943-1994 – et overblik (DSM-III; ICD-8, ICD-9)

55

Autismespektret 1994-2013 (/2025?) – et "overblik" (DSM-IV & ICD-10)

56

DSM-5 (2013 -) – og ICD-11 (2025? -)

[Grænsepsykose]

57

Christian A. Skovstrøm-Fennet
Helse psykolog i RIGSHOSPITALET
Helse Psykiatri og Psykiatri

57

ASF iflg. ICD-11 | 2018-2022-2025:
"WHO-Triaden"

ESSENSEN:

Socialt samspil:

- Ikke så velafstemt
- Ikke så gensidigt

Fokus (i BRED forstand):

- Ikke så fleksibelt

NB: Mulig "sløring" med **store** indre omkostninger!

58

Christian A. Skovstrøm-Fennet
Helse psykolog i RIGSHOSPITALET
Helse Psykiatri og Psykiatri

58

Piger og kvinder med autisme

- de oversete!

“Camouflering” af de autistiske kerneforstyrrelser hos kvinder med autisme hænger sammen med:

- Større sprogfærdigheder
- Bedre færdigheder i efterligning af social samspil
- Mere “udadvendt-men-lidt-pudsigt” social væremåde [eller mere stille/følge-med” social væremåde]
- Mindre trodsig adfærd eller hyperaktivitet i skolen
- Mindre usædvanlige/intense særinteresser
- Mindre repetitiv/stereotyp adfærd

Faktaboks: Sent diagnosticerede voksne med ASF har en overrepræsentation af høj begavelse (6 x befolkningsnormen).

Lehnhardt, F.-G., et al. (2016).
J Autism Dev Disord (2016) 46:139–154

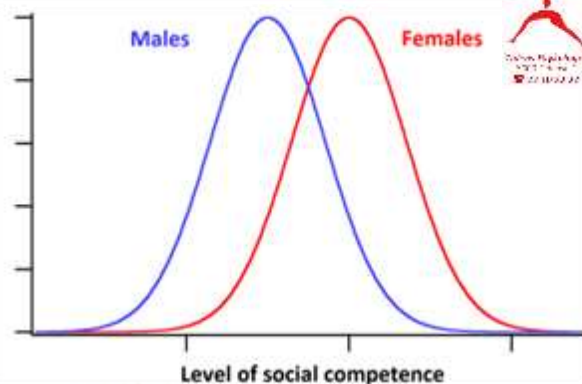
Christoph A. Schneider-Farnet
Hochschule für Angewandte Wissenschaften
Hamburg

59

59

AUTISTISKE MÆND ER LIDT FORSKELLIGE FRA AUTISTISKE KVINDER.

(Ligesom IKKE-autistiske mænd er forskellige fra IKKE-autistiske kvinder!)

Brugen af den sociale hjerne hos piger med autisme minder om den hos drenge uden autisme.

- Kevin Pelphrey

Pigerne ønsker sociale relationer, men det er svært for dem. De har en evne til at kompensere især med maskering og imitation.

(Tierney, S., et al. (2016).
Research in Autism Spectrum Disorders 23 (2016) 73–83)

60

60

”... maskering og imitation”

61

Christian A. Stevenl-Farnel
Health, education • Policy writing

61

Hverdagslivet med ASF

62

Christian A. Stewart-Pattel
Health educator • Fitness coach

62

Down time (hviletid)

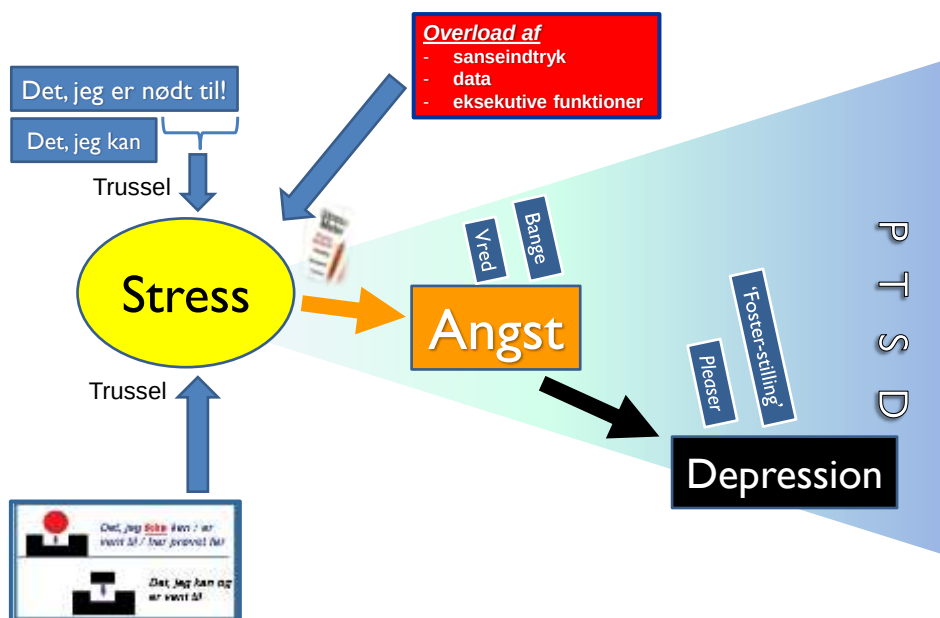
- Når man kommer hjem fra skole
 - (+ transport!).
- Mindst en time
- Valgfri aktivitet
 - Ofte på eget værelse – alene
 - Computer el.lign.
- Helst ikke krav om at skulle sidde og snakke med andre
 - - selv om forældrene gerne vil ...

63

Christian A. Skovstrøm-Fennel
Hvad betyder det at være stresset?
Hvad betyder det at være stresset?

63

Stress, angst, depression og traumer

64

Christian A. Skovstrøm-Fennel
Hvad betyder det at være stresset?
Hvad betyder det at være stresset?

64

Skolefobi – proces/kontinuum

Angstbetinget skolefravær

Skolefobi kan vise sig i forskellige intensitets- og alvorlighedsgrader:

- Går fuldt ud i skole, men **belastes** psykisk af det og prøver at slippe for det
- Der opstår jævnlige ”**dramaer**” om morgenen, som vanskeliggør afgang til skolen, selv om det normalt ender med skolegang alligevel
- **Barnet kommer i skole, men er ofte lidt forsinket**
- Er for så vidt i skole hver **dag**, men ikke i alle **timer**
 - mister en eller flere timer om morgenen; eller
 - mister en eller flere timer i dagens løb; eller
 - mister en eller flere timer i slutningen af skoledagen
- Periodisk fravær i **hele dage**
- En kortere **periode** med fuldt fravær
- En længere **periode** med fuldt fravær

Tampen / lokummet brænder
...

(Efter Kearney, 2006; Stokholm et al., 2019)

65

Christian A. Stewart-Ferrer
Uddannelsespsykolog og forsker i autisme
Stavros Christodoulou og kolleger

65

PDA – Pathological Demand Avoidance

- **Ekstrem** angst for krav og forventninger
- Omfattende undgåelsesadfærd
 - Ofte mystiske argumenter
 - Måske ”pinlig” adfærd
 - Voldsomme meltdowns
- Kan fremstå ”manipulerende”
 - Vil gøre hvad som helst for at undgå krav/forventninger
- Tager meget lang tid at få under kontrol
 - Kræver MEGET små skridt
 - Kræver løbende afstemning
 - Kræver styr på motivation

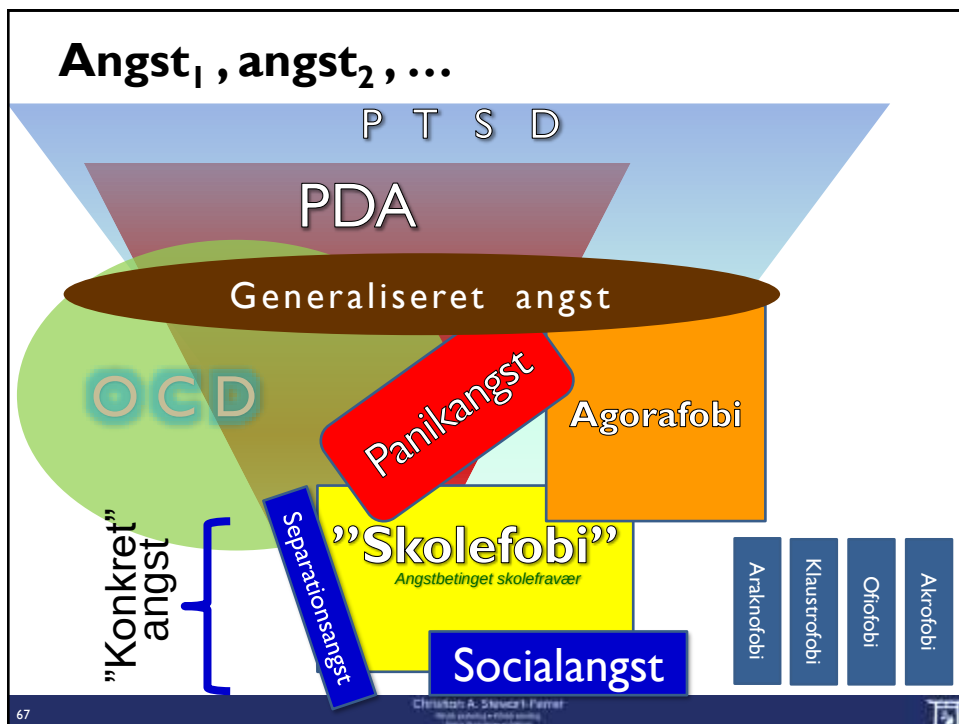
Stewart-Ferrer, C.A. (2022). PDA – et nyt perspektiv i rådgivning ved autismaprofiler. *Pædagogisk Psykologisk Tidsskrift*, 59(2), 31-51

66

Christian A. Stewart-Ferrer
Uddannelsespsykolog og forsker i autisme
Stavros Christodoulou og kolleger

66

67

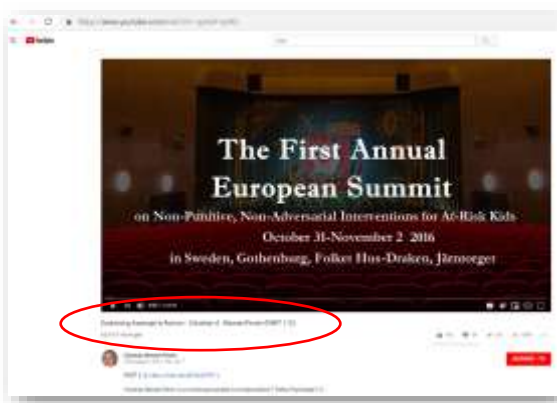

68

69

Mere viden om ASF:

www.autismepsykologen.dk

70

Christian A. Sørensen
PhD i psykologi og klinisk psykologi
Medicinsk fakultet, Århus Universitet

70

Det autistiske perspektiv

"Meget af tiden føler jeg mig som en antropolog på Mars." - Temple Grandin

(Sacks, O. (1995). *En antropolog på Mars*. København: Spektrum.)

71

Christian A. Skovdal-Fennel
Helse og Psykiatri i 2022
Helse og Psykiatri i 2022

71

Take home message:

Mennesker med autisme har oftest brug for:

- Forudsigelighed (≠ spændetrøje!).
- Hjælp til at strukturere = øge forudsigelighed.
- Rolige rammer (da man er og forbliver sansefølsom, menneskefølsom og meget stressbar livet igennem) – store klasser og storrumskontorer er *no go*!
- Down time hver dag (omfang afhængig af de øvrige rammer).
- Hjælp til selvindsigt og viden om "de indfødte" (den kommer sjældent fra omgivelserne) – samt til selvaccept(!).
- Evt. de-traumatisering.
- Evt. (!) relevant medicinering.
- Reelt forsøg på forståelse (≠ "aktiv lytning"!) →
 - Indsigt fra omgivelserne i, at ASF er en helt grundlæggende, medfødt, livsvarig anderledeshed – i praksis en anden menneskeart.
 - Accept fra omgivelserne af, at de fleste (gratis) uddannelser og jobs er designet til ikke-autister ...
 - ... og at ikke så få uddannelser, der passer til autister, IKKE er gratis (borgerrettigheder??), samt at et givet job skal tilpasses til autister (hvis dette overhovedet er muligt – ellers er jobbet reelt giftigt!) - eller undgås.

72

Christian A. Skovdal-Fennel
Helse og Psykiatri i 2022
Helse og Psykiatri i 2022

72